

● در محدوده هنر کاریکاتور کمتر کسی است که با نام و آثار سمیع بالجی اوغلو آشنا نباشد. بالجی اوغلو، همچون نورمان سلجوق از هنرمندان برجسته‌ای است که با نگرشی جدید به مقوله کاریکاتور آثاری نو عرضه کرده و طرحهای حاوی نکات تازه و خلاقانه‌ای است که او را از دیگران متمایز می‌کند. آثار او از جایگاه ویژه‌ای در کاریکاتور جهان برخوردار است.

● در سفر به ترکیه پس از آشنا شدن با تعدادی از کاریکاتوریستهای جوان ترک، پرسشهای بسیاری درباره کاریکاتور آن کشور و مسائل حواشی آن برایم مطرح شد که غالباً آقای سمیع بالجی اوغلو را پاسخگوی آنها معرفی می‌کردند.

● در مراسم اهدای جوایز مسابقه بین‌المللی «ملانصرالدین» که در ۱۸ تیرماه امسال در استانبول برگزار شد، برای اولین بار با بالجی اوغلو دیدار کردم. در این ملاقات وی پذیرفت در فرصتی مناسب گفتگویی داشته باشیم و ما چهارشنبه ۲۳ تیرماه با او در منزلش قرار گذاشتیم.

● صبح چهارشنبه همراه آقای کارگر به منزل بالجی اوغلو رفتیم. خانه زیبای بالجی اوغلو در محله بالانشین «تصویر» حاکی از آن است که بعضی از کاریکاتوریستها در ترکیه از ارج و قرب خاصی برخوردارند!

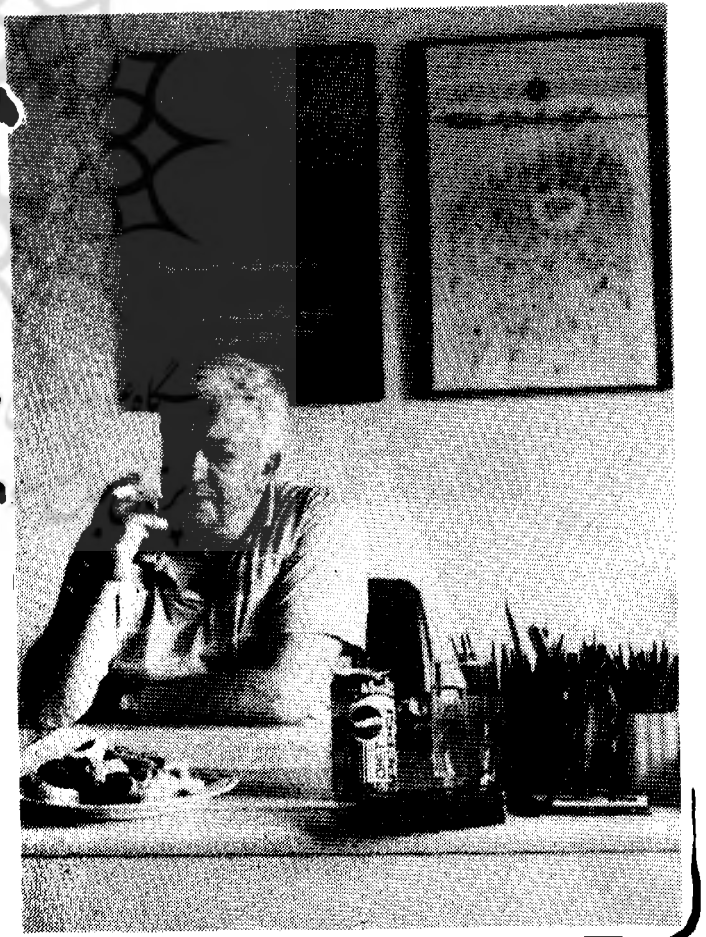
● طبق معمول با ذکر نکاتی چند از زندگی و فعالیتهای این هنرمند آغاز می‌کنیم:

● بالجی اوغلو در ۱۹۲۸ در استانبول به دنیا آمد. تحصیلات هنری‌اش را در آکادمی دولتی هنرهای زیبا آغاز کرد و در رشته گرافیک در ۱۹۵۱ فارغ‌التحصیل شد.

سمیع بالجی اوغلو

سمیع بالجی اوغلو

● بالجی اوغلو از ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۹ مدیرکل سندیکای روزنامه نگاران ترکیه بود. متاهل و صاحب یک دختر است.

● چند طرحی که در این شماره از بالجی اوغلو به چاپ رسیده از کتاب جدید او با عنوان «کتاب سمیح بالجی اوغلو» انتخاب شده است. این کتاب چندین بار تجدید چاپ شده که آخرین بار آن در ۱۹۹۳ همراه با ضامنی بوده است.

● آقای گونیک در یادداشت‌هایی به مناسبت پنجاهمین سال فعالیت بالجی اوغلو و نمایشگاهی که به همین مناسبت در اکتبر ۹۳ در استانبول برگزار شد، می‌نویسد: «با نگاهی به پنجاه سال تلاش و پیشرفت سریع بالجی اوغلو در زمینه کاریکاتور، درمی‌یابیم که وی هنوز تحریک و سرعت دوران جوانی را حفظ کرده است. بالجی اوغلو از بین مسائل زودگذر روزمره مسائل ماندگاری را می‌یابد و خلاقیت برای او اولویت دارد. حزن و تفکری که در کارهای وی وجود دارد، در واقع تبسم حزن انگیزش به مسائل زمانه است.»

در کارهای سمیح بالجی اوغلو هنر کاریکاتور و هنر گرافیک مکمل یکدیگرند. در واقع در کارهای او همواره گرافیک با نظم خاصی تسلط خود را نشان می‌دهد. در عین حال، منطبق درونی آثارش با طنز بیان می‌شود و به همین دلیل زبان اصلی آثار او زبان کاریکاتور محض است.

● اولین کاریکاتورش را در مجله «آق بابا» به چاپ رساند (سال ۱۹۴۳) بتدریج آثارش به مجلات و روزنامه‌های بسیاری راه پیدا کرد که از آن جمله می‌توان از نشریات «کاریکاتور»، «شوخ»، «عموجان»، «دولموش (تاکسی)»، «چهل و یک و نیم»، «کاریکاتور سنگی»، «چار»، «شب»، «وطن»، «دنیا»، «ترجمان»، «حریت» و «جمهوریت» نام برد.

● سمیح بالجی اوغلو حدود ۳۵ مدال یا رنگهای گوناگون از داخل و خارج دریافت داشته است که در بین آنها، مدال نخل طلایی مسابقه جهانی بوردیگرا خودنمایی می‌کند.

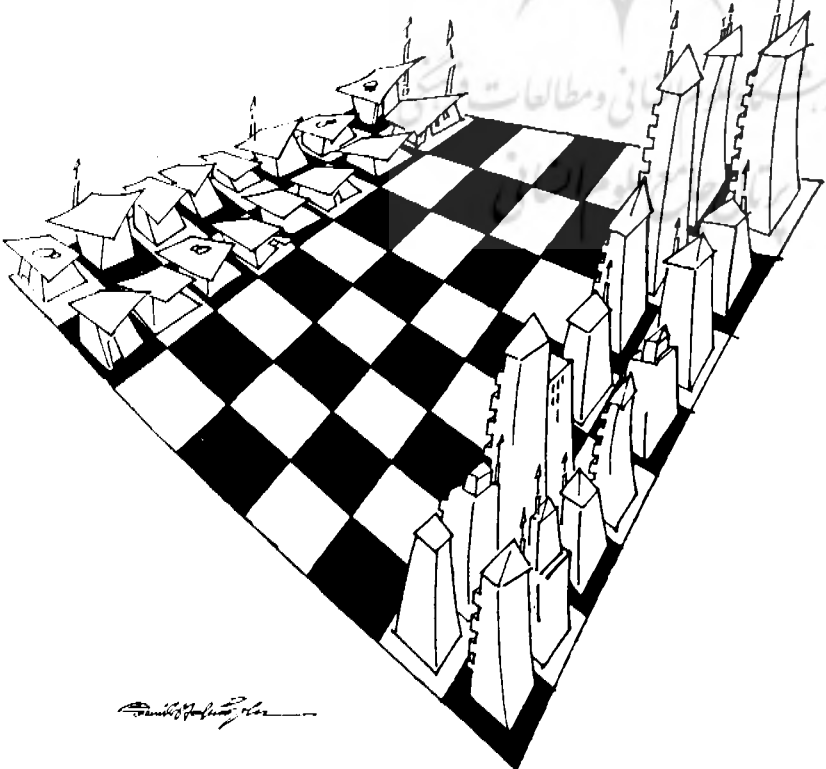
● وی در رای گیری خانه طنز و کاریکاتور کابروو به عنوان یکی از ۱۰۶ کاریکاتوریست برجسته دنیا معرفی شده است. آثار او در تولنتینوی ایتالیا، کابرووی بلغارستان، با سل سوئیس و کشور انگلستان به صورت انفرادی به نمایش گذاشته شده است.

● بالجی اوغلو را به عنوان اولین کاریکاتوریست ترک که کاریکاتور سه بعدی را در ترکیه به وجود آورده است می‌شناسند. او از سرمایه‌های مجسمه‌های بسیاری را خلق کرده که در موزه مجسمه‌های ترکیه از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند.

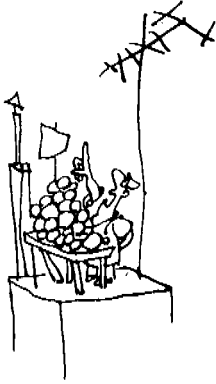

● در سال ۱۹۶۹، بالجی اوغلو با کمک تورهان سلجوق و فریدایتورن اتحادیه کاریکاتوریستهای ترک را تأسیس کرد. او در سالهای ۱۹۶۹ تا ۱۹۷۲، ۱۹۸۵ و ۱۹۹۳ ریاست این اتحادیه را به عهده داشت و ظاهراً هنوز هم دارد.

● کتابهای متعددی از آثار وی به چاپ رسیده است که در میان آنها کتاب «خوش آمدی به استانبول» در مسابقه «پکارا» ایتالیا مدال طلایی بهترین کتاب کاریکاتور را از آن خود کرد.

www.iranica.com

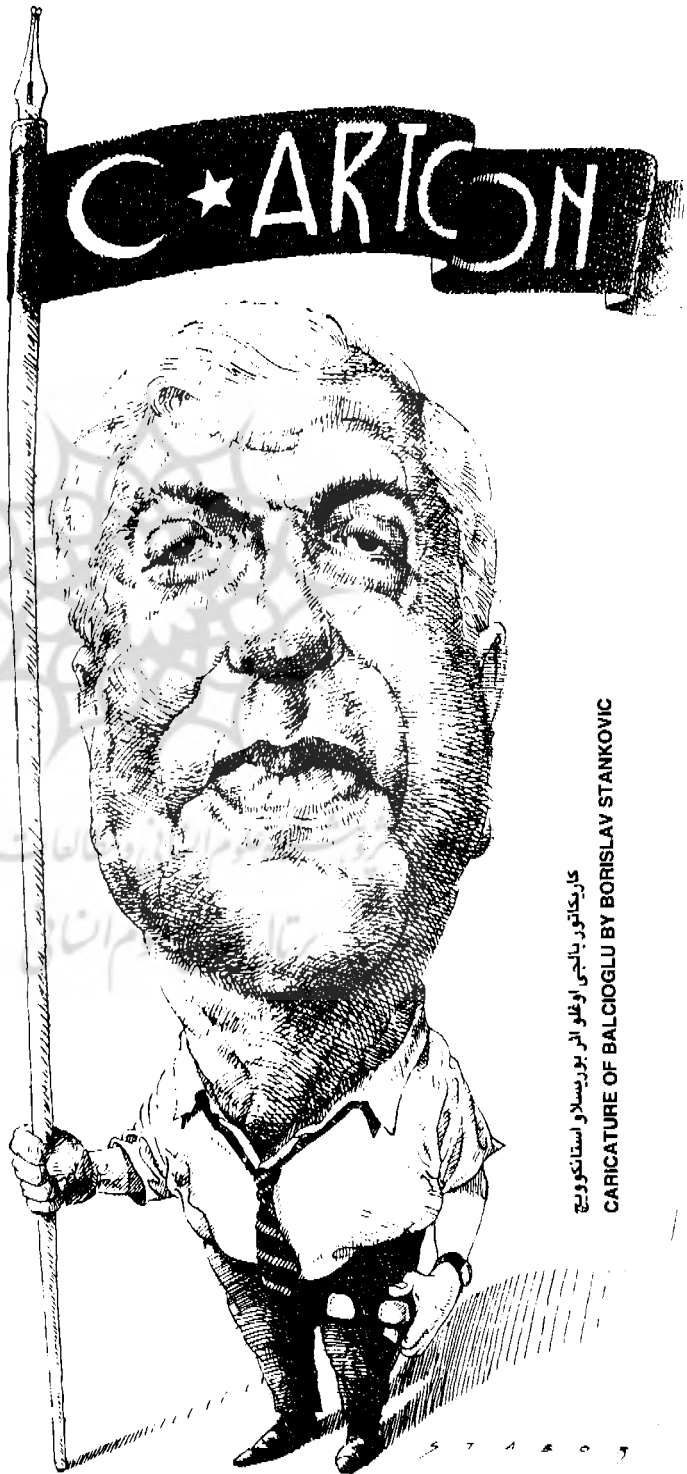
○ علاقه‌مندان به کاریکاتور مایل اند چگونگی آغاز کارتان را در این زمینه بدانند، اگر ممکن است در این مورد توضیح دهید.

● بالچی اوغلو: این پرسشی است که همیشه و بیشتر از هر سؤال دیگری از من پرسیده می‌شود. من کوچکترین فرزند خانواده‌ام هستم. ما ۵ خواهر و برادریم. در کودکی، برادرانم همیشه مجله‌های طنزآمیز و روزنامه‌هایی که در آنها کاریکاتور چاپ می‌شد، می‌خریدند. این کاریکاتورها نظرم را جلب کرد. من از بچگی نقاشیهای خوبی می‌کشیدم. سه، چهار ساله که بودم از من می‌پرسیدند وقتی بزرگ شدی می‌خواهی چکاره بشوی، سؤالی که معمولاً از هر کودکی می‌پرسند. در جواب می‌گفتم که می‌خواهم کاریکاتوربست بشوم، در حالی که در آن زمان کاریکاتور چندان مطرح نبود.

بعدها هنگامی که به سن ۱۴ سالگی رسیدم، برای مجله «آق بابا» که ستونی به نام «غنچه‌های جوان» باز کرده بود، یک کاریکاتور فرستادم که چاپ شد. پس از آن به دلیل تشویق‌هایی که برای این کار شده بودم، به طور مداوم آن را دنبال کردم و در پی کار دیگری نرفتم. فکر می‌کنم علاقه‌ام به کاریکاتور ذاتی بوده است و از آغاز کاریکاتور را خیلی دوست می‌داشتم.

من تا امروز نزدیک به ۳۰ هزار کاریکاتور کشیده‌ام که مجموعه‌هایی از آنها در ۱۲ جلد کتاب به چاپ رسیده است. از ۱۶ سال پیش تاکنون در هیچ مسابقه‌ای شرکت نکرده‌ام، چون فکر می‌کنم باید عرصه رقابت را برای جوانترها باز گذاشت. در ۳۶ مسابقه بین‌المللی داخلی شرکت کرده‌ام و مدالهای بسیاری گرفته‌ام.

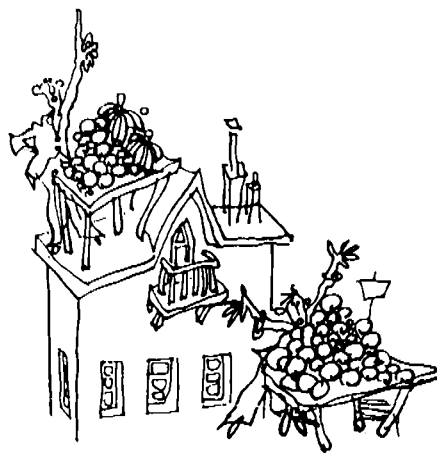
حدود ۳۷ نمایشگاه انفرادی داشته‌ام که ۴ تای آن در خارج از کشور بوده است. در طول این سالیان دعوتنامه‌های بسیاری از کشورهای خارجی دریافت کرده‌ام، ولی به دلیل خسته کننده بودن کار راه‌انداختن نمایشگاه دیگر حاضر نیستم. نمایشگاهی در خارج داشته باشم. معمولاً برای این کار ابتدا باید کاریکاتورها را حاضر و سپس قاب کرد و بعد می‌بایست مشکلات مربوط به ارسال و مراسله و غیره را حل نمود. از این جهت این کار برایم مشکل است. گرچه وزارت خارجه کشورم اظهار تمایل کرده که در این زمینه کمک کند، ولی من نمی‌خواهم از طریق دولت نمایشگاهی راه بیندازم، به این علت که ممکن است در بین کاریکاتورها هم کاری در مورد وضعیت سیاسی کشورم داشته باشم، در غیر این صورت به اعتقاد من دیگر کاریکاتور نیست.

کاریکاتور بالچی اوغلو اثر بوریسلاو استانکوویچ
CARICATURE OF BALCIOGLU BY BORISLAV STANKOVIC

کتابخانه دیجیتال ایران

● من از بچگی نقاشیهای خوبی می کشیدم. سه، چهار ساله که بودم از من می پرسیدند وقتی بزرگ شدی می خواهی چکاره بشوی، سئوالی که معمولاً از هر کودکی می پرسند. در جواب می گفتم که می خواهم کاریکاتور یست بشوم، در حالی که در آن زمان کاریکاتور چندان مطرح نبود.

○ آیا تاکنون کاریکاتورهایتان برای شما در دسری ایجاد کرده اند یا نه؟

● بالجی اوغلو: بله در موارد زیادی به دادگاه احضار شده ام، اما من به یک اصل اعتقاد دارم که اگر یک کاریکاتور یست قوانین را به طور دقیق بشناسد و قدرت تشریح داشته باشد، برای او مسئله در همان مرحله بازجویی تمام خواهد شد. چون کاریکاتور یک کار ذهنی است، کاریکاتور یست نباید قادر باشد توجیه و چهارچوب قانونی آن را پیدا کند و از در آن وارد شود. اما این مسئله را نیز نباید فراموش کرد که یک سیاستمدار به اندازه یک کاریکاتور یست زیرک و باهوش است.

○ چرا در آثار هنرمندان جوان ترک پیشرفت و نوآوری محسوسی دیده نمی شود و هنوز شما و چند نفر دیگر از پیشکسوتان از یکس تازان عرصه کاریکاتور در ترکیه اید؟

● بالجی اوغلو: هم اکنون در ترکیه تعدادی کاریکاتور یست کهنه کار هست، من، تورهان سلجوق و چند نفر دیگر. ما، به عنوان کاریکاتور یستهای نسل گذشته: موضوعات واقعی را سوژه قرار می دهیم، در حالی که کاریکاتور یستهای پس از ما بیشتر برای نوشته ها و متنها کاریکاتور می کشند و این کاریکاتور ژورنالیستی است که محلی و مقطعی است. در کار ما این نوع کاریکاتور کمتر به چشم می خورد. کاریکاتورهای ما در همه جای دنیا کاربرد دارند و مفاهیم عامی را مطرح می کنند.

در اصل آنها پس از ما آمده اند، باید جلوتر از ما باشند چون ما همه چیز را در اختیار آنها گذاشتیم، از اطلاعات گرفته تا تکنیک و چیزهای دیگر و آنها را

تأمین کرده ایم. حتی قلم به دستشان دادیم و برایشان کار پیدا کردیم. اما متأسفانه کار را سرسری گرفتند و نتوانستند پیشرفتی کنند. من و تورهان سلجوق نزدیک ۵۰ سال است که کاریکاتور می کشیم. آنها باید از کاستیها و ضعفهای ما تجربه می اندوختند و کارهای بهتری را ارائه می کردند. در بین همکارانم، کسی که بیشتر از دیگران کارهایش را می پسندم، تورهان سلجوق است. ما هر دو در یک سال شروع به کار کردیم. (شاید تورهان یک سال زودتر از من شروع کرده باشد. او ۶ سال از من بزرگتر است) غیر از کارهای تورهان، کارهای دیگران را نمی پسندم. در دنیا هم ظاهراً ما دو تن را به عنوان کاریکاتور یستهای مشخص ترکیه می شناسند، سال گذشته در نمایشگاهی که در اروپا برگزار شده بود و از هر کشوری ۲ نفر را دعوت کرده بودند، از ترکیه تنها من و تورهان برای شرکت در آن دعوت شدیم.

○ چه توصیه ای برای کاریکاتور یستهای جوان دارید.

● بالجی اوغلو: من فکر می کنم با توجه به اینکه دوستان جوان ما قلم خوبی دارند، اگر چنانچه در مورد مسائل جهانی بیندیشند و کاریکاتور بکشند

در مدت زمان کوتاهی خواهند توانست به مراحل بالایی برسند.

در عین حال، به نظر من اگر هر کاریکاتوربست مسائل و مشکلات مربوط به کشورش را از طریق کاریکاتور منعکس کند، کار باارزشی کرده است. زیرا همیشه موضوعهای مشترکی در ارتباط با انسان و محیطش بین همه جوامع وجود دارد. که طبیعتاً هر کاریکاتوربستی با آنها سروکار دارد. منظورم این است که هنرمند باید از مسائل و مشکلات جامعه و کشور خود تاثیر و الهام بگیرد. به طور مثال، اگر يك کاریکاتوربست بلغاری در مورد مشکلات جامعه فرانسه کاریکاتور بکشد، خوب این درست نیست بلکه يك هنرمند باید در قالب آثارش منعکس کننده شخصیت و هویت کشورش باشد.

○ لطفاً در مورد نمایشگاههای جهانی که در کشورتان برگزار می‌شود، توضیح دهید همچنین بگویید که اولین نمایشگاه کاریکاتور به شکل بین‌المللی در ترکیه در چه تاریخی و چگونه برگزار شد.

● بالجی اوغلو: در حال حاضر از طرف دو موسسه در ترکیه مسابقه و نمایشگاه بین‌المللی کاریکاتور برگزار می‌شود، یکی موسسه ملانصرالدین و دیگری موسسه سیمای که من در هر دو این موسسه‌ها حضور دارم.

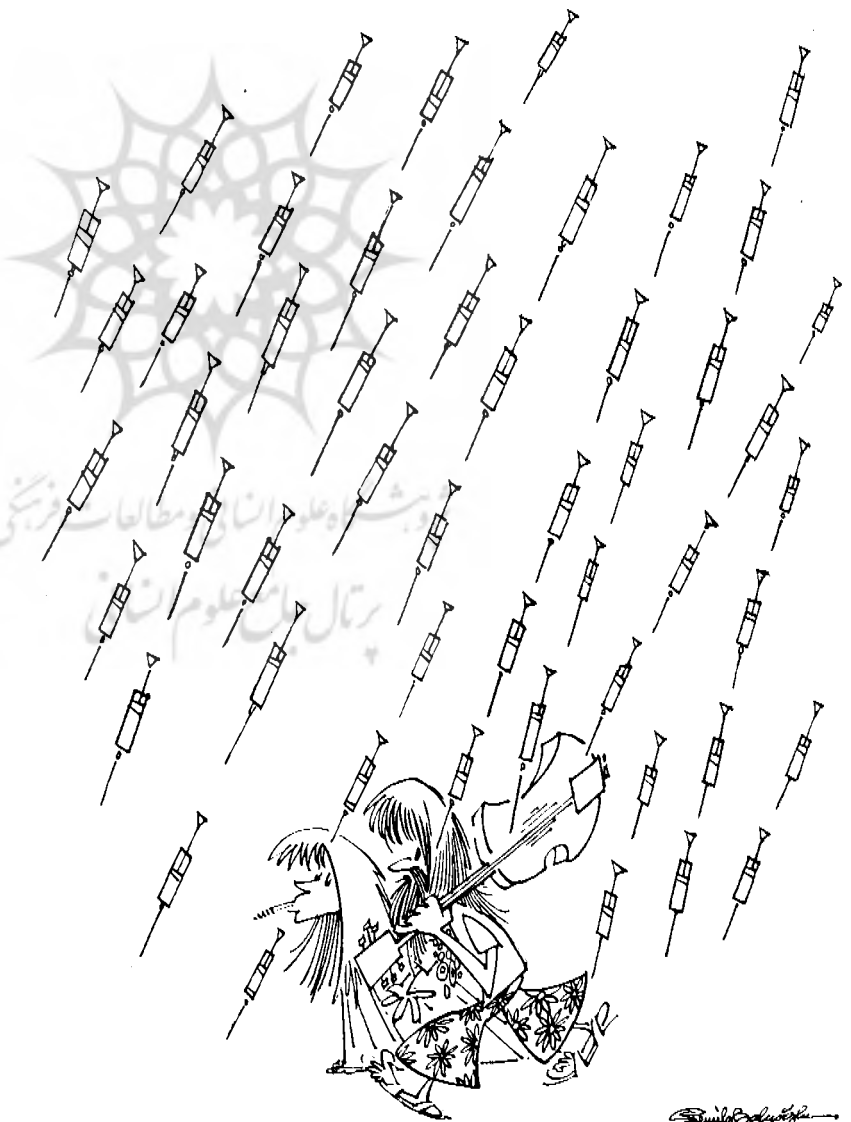
در ارتباط با اولین نمایشگاه بین‌المللی کاریکاتور که در ترکیه برگزار شد، باید بگویم در ۱۹۶۹ انجمن کاریکاتوربستهای ترکیه نمایشگاهی در سطح داخلی برگزار کرد که این پیش زمینه‌ای برای برگزاری نمایشگاهی گسترده‌تر و در حد جهانی گردید. این مهم چند سال بعد، یعنی در ۱۹۷۴ اتفاق افتاد. در این سال، يك نمایشگاه بین‌المللی کاریکاتور با برنامه ریزی گسترده شکل گرفت که فکر می‌کنم ۱۴ نفر از کاریکاتوربستهای مشهور جهان در آن حضور یافتند. مسابقه گسترده‌ای بود و دست کم از ۴۵ کشور جهان کاریکاتورهایی فرستاده شده بود. این مسابقه در موسسه «ملانصرالدین» شکل گرفت. و تا سال ۱۹۸۰ ادامه داشت.

همانطور که می‌دانید در ۱۹۸۰ در ترکیه يك کودتای نظامی به وقوع پیوست. به دنبال این واقعه این مسابقات نیز متوقف شد. در این میان صاحب امتیاز روزنامه «ملیت» یعنی سیمای که دارای موسسه‌ای با نام «حریت» بود، اقدام به برگزاری يك مسابقه کاریکاتور کرد. راه‌اندازی این موسسه سبب شد که در جاهای مختلف ترکیه نمایشگاههای همانندی برگزار شود.

برگزاری مسابقات سیمای البته با پشتوانه بسیار قوی مادی و با کمک دولت شکل می‌گیرد. در حالی که برای برگزاری نمایشگاه ملانصرالدین، که دست‌اندرکاران آن انجمن کاریکاتوربستهای ترکیه‌اند، آنچنان بولی وجود ندارد. در حال حاضر، نمایشگاه سیمای سالانه در حدود نیم میلیارد لیره صرف برگزاری این نمایشگاه می‌کند و به همین دلیل از اعتبار بیشتری برخوردار و به عنوان بهترین برگزارکننده مسابقات کاریکاتور شناخته شده است.

در ارتباطم با این دو موسسه باید بگویم در موسسه ملانصرالدین به این دلیل که بین کارهایم فاصله می‌انداختم، موفقیت چندانی نداشتم، اما از چند سال پیش به این طرف روابطم بهتر شده و فکر می‌کنم در آینده بهتر نیز خواهد شد. خواهش من از کاریکاتوربستهای کشور همسایه و برادر یعنی ایران این است که در کشورشان يك مسابقه شایسته برگزار کنند در حدی که بتواند يك الگو شود. البته نه برای غربیها چون در غرب معیارها بسیار با شرق متفاوت است، بلکه برای شرقیها. زیرا در غرب، مسابقات

کاریکاتور کاملاً متفاوت است. من باور دارم که در ایران يك مسابقه بزرگ کاریکاتور می‌تواند برگزار شود، زیرا هم اکنون دارای کاریکاتوربستهای بزرگی است که يك مسابقه می‌تواند برای آنها و

کشورشان منم ثمر باشد. و فکر می‌کنم حتما باید بین‌المللی باشد چون هنرمندان ایران دز مسابقات بین‌المللی کاریکاتور دائماً حضور دارند و دلیلی ندارد که در ایران یک چنین مسابقه‌ای برگزار نشود.

○ آقای بالجی اوغلو خرسندم که به اطلاعاتن برسانم که چنین نمایشگاهی بزودی در سپتامبر آینده در ایران برگزار می‌شود.

● بالجی اوغلو: برای هیئت داوران این نمایشگاه هم فکری کرده‌اید؟

○ بله، فعلاً با آقای آن واسیلوسکی از یوگسلاوی آقای والرئ کورتو از مولداوی و گوریوز دوغان از کشور شما صحبت شده است.

● آقای واسیلوسکی را کاملاً می‌شناسم: آدم فعال و صادقی است. آقای کورتو هم در مسابقات اخیر «ملانصرالدین» برنده جایزه شده است حتماً در مراسم اهدای جوایز ایشان را دیده‌اید. در این زمینه، اگر کاری از دستم بر آید، خوشحال می‌شوم. توصیه می‌کنم نسبت تعداد داورهای بومی یعنی داورهای ایرانی به خارجیاها به طور مناسب انتخاب شود. در مورد کاریکاتوریستها نیز باید همینطور باشد مثلاً در نمایشگاه سیماوی ما به ازای هر ۲ یا ۳ نفر کاریکاتوریست ترک ۳ یا ۴ نفر کاریکاتوریست خارجی داریم. در عین حال، باید توجه داشته باشید که داوران ایرانی نمی‌توانند رئیس هیئت داوران باشند، چون رئیس داوران معمولاً دارای دو رای است و در مواردی که در باره یک کاریکاتور رای‌گیری به نتیجه نمی‌رسد، می‌تواند نظرنهایی را اعلام کند. این مهم است که کسانی که از خارج کاریکاتور می‌فرستند، مطمئن باشند که برگزارکنندگان نمایشگاه کاریکاتوریستهای بومی خودشان را برتر نمی‌دانند و نسبت به همه به طور مساوی برخورد می‌کنند. راستی از داوران ایرانی چه کسانی را مورد نظر دارید؟

○ تا اینجا فکر می‌کنم آقای جواد علیزاده به عنوان یکی از داوران مسابقه مشخص شده باشد، بقیه هنوز مشخص نیستند.

● بالجی اوغلو: بسیار خوب است. ایشان فرد مناسب و شایسته‌ای هستند. امیدوارم موفق باشید. (در اینجا گفتگو آقای بالجی اوغلو یک جلد کتاب «تاریخ کاریکاتور ترکیه» نوشته خود را به من هدیه داد.)

○ با اجازه شما برگردیم به ادامه بحث، آقای بالجی اوغلو شما چگونه ایده یابی می‌کنید؟

● خوب ترکیه بر از موضوعات متنوع است، به هر طرف نگاه کنید می‌توانید موضوعی برای کاریکاتورها بیاورید پیدا کنید و خوب با کمی تغییر و تمرکز در کار می‌توان طرح مناسبی را اجرا کرد.

● اما اگر بخواهیم طنز سیاه را تعریف کنیم، باید گفت طنز سیاه یعنی نگاه کردن به یک حادثه و واقعه بدون کوچکترین دلسوزی.

● شاسی‌های یک ماشین تایپ را در نظر بگیرید، اگر به جای این شاسی‌ها میخ‌های تیز گذاشته شود، این می‌شود طنز سیاه. البته شاید این مثال کاملاً نتواند حق مطلب را ادا کند. پیشرو و شخصیت برجسته در طنز سیاه توپور است که از دوستان صمیمی من نیز است. او طنز سیاه کار می‌کند، ولی کارش را طنز سیاه نمی‌نامد، بلکه می‌گوید من دنیا را اینگونه می‌بینم. خوب می‌توانم بگویم او آدم عجیبی است.

○ در مورد طنز سیاه چگونه فکر می‌کنید؟
● فکر می‌کنم در این باره با طرح یک نمونه و مثال مطلب بهتر تشریح شود. شاسی‌های یک ماشین تایپ را در نظر بگیرید، اگر به جای این شاسی‌ها میخ‌های تیز گذاشته شود، این می‌شود طنز سیاه. البته شاید این مثال کاملاً نتواند حق مطلب را ادا کند. پیشرو و شخصیت برجسته در طنز سیاه توپور است که از دوستان صمیمی من نیز است. او طنز سیاه کار می‌کند، ولی کارش را طنز سیاه نمی‌نامد، بلکه می‌گوید من دنیا را اینگونه می‌بینم. خوب می‌توانم بگویم او آدم عجیبی است.

اما اگر بخواهیم طنز سیاه را تعریف کنیم، باید گفت طنز سیاه یعنی نگاه کردن به یک حادثه و واقعه بدون کوچکترین دلسوزی. حالا ببینید این‌ها نمونه‌هایی از طنز سیاه در کارهایم هست (چند نمونه از کارهایش را نشانم می‌دهد) مثلاً در این کاریکاتور، نوری از پنجره زندان به داخل می‌تابد و سنگها را در هم می‌شکند. من می‌توانستم در اینجا گلی را طراحی کنم که نور تابیده سبب رشد آن می‌شد و خوب این دیگر طنز سیاه نبود...

حدود ۱۰ سال پیش در ترکیه یک مسابقه کاریکاتور بین‌المللی بین کودکان برگزار شد که یک کودک ایرانی با ارائه یک کاریکاتور با مضمون طنز سیاه نفر اول آن گردید.

○ با تشکر از وقتی که برای مصاحبه دادید، در پایان اگر مطلبی به نظرتان می‌رسد، بفرمایید.

● فکر می‌کنم هنرمندان کاریکاتوریست ایرانی با کمی پشتکار بتوانند در دنیا صاحب سبک و شناخته‌تر شوند. به نظر من ارتباط و مبادله اطلاعات امری بسیار مهم است و قاعدتاً این تماس شما با بنده و انتقال این گفتگوها می‌تواند، هرچند ناچیز، در گسترش این ارتباطهای هنری موثر باشد. یکی از کاریکاتوریستهای ایرانی چندی پیش به من گفت که من از طریق مجله «آق بابا» کاریکاتورهای شما را تعقیب می‌کردم و فکر می‌کنم که شما معلم من هستید. من هم مشتاقم که آثار هنرمندان شما را ببینم و دنبال کنم و تقاضا دارم که برای من حتماً «کیهان کاریکاتور» بفرستید. با تشکر از شما.

سید مسعود شجاعی طباطبایی

۲۳ تیرماه ۱۳۷۲

استانبول

